

До разової спеціалізованої вченої ради
у Національному університеті
«Одеська юридична академія»

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Сівака Володимира Михайловича
«Форма правління України: теорія та практика державотворення»
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дослідження. Дисертаційне дослідження має не лише теоретичне, а й практичне значення оскільки форма правління є однією з базових категорій юриспруденції, а також є наріжним каменем, який спрямовує процес побудови сучасної демократичної, правової та соціальної держави. Фундаментальні трансформації сучасного суспільства породжують нові напрями розвитку сучасної держави. Цей процес зумовлений поглибленням світових тенденцій глобалізації та міжнародної інтеграції, з одного боку, та внутрішніми національними особливостями становлення політичних і економічних традицій розвитку держави з іншого. Масштаб цих трансформацій та їх вплив на всі аспекти державного буття суттєво ускладнюють осмислення місця Української держави у новій глобальній структурі.

У зазначеному контексті, актуальність дисертаційної роботи Сівака В.М. не викликає сумнівів, адже в умовах швидкого розвитку суспільства та держави, змін вимог громадянського суспільства до інституційно-функціональної структури сучасної держави йде активний пошук нових форм існування сучасної держави. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена також збройною агресією росії проти України, іншими викликами, що постають перед сучасною державою, діяльність якої повинна бути сфокусована на запобіганні й нейтралізації зовнішніх та внутрішніх загроз державній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності. Різні аспекти трансформації

Української держави в сучасну ще підлягають своєму осмисленню в комплексних, міждисциплінарних та галузевих юридичних дослідженнях. Однак вже зараз можна з упевненістю стверджувати, що проблема побудови ефективної форми правління сучасної держави є і буде актуальною внаслідок постійної еволюції інституційної системи суспільства. З цього випливає, що дослідження форми правління сучасної держави, її змістовного та інституційного наповнення дозволить вийти на новий рівень розуміння сутності та особливостей сучасної держави.

Виходячи з викладеного, дисертаційне дослідження Сівака Володимира Михайловича, є актуальним та своєчасним і має істотне значення для вдосконалення теоретичних та практичних засад адаптації форми правління України до сучасних викликів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» у контексті теми: «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266), а також в рамках плану науково-дослідницької роботи кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія» – «Право і держава ХХІ століття: генезис, сучасність, перспективи» на 2021–2025 рр. і комплексної цільової теми «Правовий вимір цілісності та децентралізації української держави в умовах євроінтеграції».

Структура й обсяг дисертації зумовлені метою, завданнями, об'єктом і предметом дисертаційного дослідження та складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатка. Загальна структура дисертації в цілому є логічною, послідовною, обґрунтованою предметом та метою дослідження, виклад матеріалу є логічним та системним. Висновки відповідають поставленим завданням. Загальний обсяг дисертації – 217 сторінок, з них основний текст – 188 сторінок, список використаних джерел – 273 назви на 27 сторінках та один додаток – 2 сторінки.

Наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація є одним з перших комплексних загальнотеоретичних наукових праць присвячених дослідженню системно-інституційного виміру форми правління сучасної Української держави. Тема дисертації є актуальною та своєчасною у світлі трансформаційних процесів у сучасних державах та загроз для сучасної Української держави. Автор здійснив глибокий аналіз теоретичних основ та практичних аспектів форми правління сучасної держави, що підтверджується використаною нормативною базою, коректною методологією, належною теоретичною базою дослідження.

Викладені у роботі В.М. Сівака положення обґрунтовані та розроблені на основі використання широкого спектру наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів, включаючи аналіз широкого кола нормативно-правових актів, що свідчить про високий рівень теоретичної підготовки автора. Емпіричну основу дослідження становлять статистичні дані та рішення Конституційного Суду України.

Дисертаційне дослідження ґрунтується на використанні цілої низки методологічних підходів та методів, що уможливило комплексний державотворчий аналіз форми правління сучасної Української держави. Герменевтичний, системний, міждисциплінарний, синергетичний, еволюційний та антропологічний підходи забезпечили повний ґрунтовний розгляд теоретичних та практичних аспектів функціонування форми правління Української держави. В рамках дослідження автором використовувалися різні методи дослідження, такі як порівняльно-правовий метод, формально-юридичний метод, метод системного аналізу, структурно-функціональний метод та системно-структурний. Використання цих методів дало змогу розкрити предмет дослідження та виконати поставлені завдання.

Новизна представлених теоретичних результатів, проведених здобувачем досліджень. Розгляд змісту дисертації свідчить, що всі висловлені автором аспекти наукової новизни, вивчені під час даного дослідження, є належно підтвердженими і містять важливі концептуальні висновки та

рекомендації, які мають і теоретичне, і практичне значення. Автором проведений ґрунтовний аналіз еволюції концепції форми правління у вітчизняній політико-правовій думці, традиційних та інноваційних підходів до характеристики форми правління.

Зокрема *уперше* запропоновано визначення поняття «форма правління сучасної держави» та виділені теоретико-правові концепції визначення поняття форми правління. Особливу зацікавленість викликають субстанційні характеристики форми правління визначені автором, на основі яких розроблена модель системного виміру форми правління (с.77). Також цілком обґрунтованим є звернення до загроз як чинника, що впливає на ефективне функціонування форми правління й визначає пріоритетну форму правління Української держави (підрозділ 3.2).

Удосконалено визначення поняття форми правління, зокрема зроблений акцент на інституційному аспекті форми правління. Розроблені пропозиції щодо внесення змін та доповнень до Закону України „Про національну безпеку України” щодо змісту та призначення Стратегії державної безпеки України. Цілком слушною є робота з удосконалення поняття „сучасної держави” в контексті форми правління (сс. 139-141).

Набули подальшого розвитку ідеї дослідження форми правління крізь її антропоцентричний вимір, питання співвідношення форми правління з її змістовним наповненням, ідеї та наукові положення щодо адаптації наукових підходів до вивчення форми правління з урахуванням чинника загроз та ідеї збалансованої консервативної форми правління.

Слід окремо відзначити запропоновану автором матрицю кореляції елементів форми правління, загроз та напрямів державної політики в рамках протидії ним (сс. 120-122). Дисертаційне дослідження містить і ряд інших цікавих та аргументованих висновків, пропозицій та рекомендацій.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використаними у науково-дослідній сфері – для подальшого розроблення

методологічних, теоретичних, практичних питань у сфері визначення ефективних механізмів адаптації форми правління до сучасних викликів. В *освітньому процесі* – для викладання навчальних дисциплін «Загальнотеоретична юриспруденція», «Правові системи сучасності», «Методологія юриспруденції» та при розробці відповідного навчально-методичного забезпечення. У *правотворчій діяльності* – в процесі ратифікації міжнародних правових актів, якими регламентуються положення щодо повноважень і взаємодії органів законодавчої, виконавчої та судової влади сучасної держави а також для підготовки пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства. У *правозастосовній діяльності* – у процесі правового регулювання трансформації форми правління в Україні.

Вищевикладене є підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Сівака Володимира Михайловича «Форма правління України: теорія та практика державотворення» як самостійного наукового дослідження актуальної і важливої проблеми.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових публікаціях за темою дисертації. Апробація результатів роботи здійснювалась у порядку, визначеному законодавством України. Основні наукові результати дисертації були висвітлені у 4 наукових публікаціях, які розкривають основний зміст дисертації. Додатково положення дослідження відображені у 2 опублікованих тезах виступів на всеукраїнських та міжнародних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Робота є самостійною завершеною науковою працею, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. У дисертації наявні посилання на використані джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності.

Позитивно оцінюючи проведене дисертаційне дослідження, необхідно звернути увагу на **наявність окремих положень, що потребують додаткової аргументації під час публічного захисту, серед яких:**

1. Безперечно, позитивним моментом дисертаційного дослідження є звернення до субстанційних характеристик форми правління. Однак варто зауважити, що зазначені субстанційні характеристики розкривають зміни не тільки форми правління, а й державного режиму, державного устрою тобто значною мірою розкривають категорію форма держави. Так само у підрозділі 2.2 автор характеризує не тільки форму правління, а й державний режим. Тому доречним буде визначити співвідношення категорій форма правління та форма держави.

2. У дисертаційному дослідженні суверенітет розглядається як ознака і елемент форми правління, зазначається, що суверенітет є необхідною передумовою реалізації органами державної влади покладених на них завдань і функцій. Відповідно під час захисту дисертанту варто уточнити, чи може бути суверенітет критерієм класифікації форм правління і чи є різниця між суверенітетом за монархічної та республіканської форми правління?

3. Ряд відмінностей монархічної форми правління від республіки зазначених на сс. 144-146 мають дискусійний характер. Так дисертант зазначає, що найбільш швидкими за темпами розвитку економіками світу є монархії (с. 144), що залежить від конкретної методології, що застосовується для аналізу різних економічних показників, також на сторінці 147 автор зазначає, що динаміка економічного зростання не перебуває у прямій залежності від рівня як демократичності, так і авторитарності політичного режиму. Також зазначається, що монарх формує стратегію розвитку держави, це положення є дискусійним особливо в парламентській монархії. Відповідно під час захисту дисертаційного дослідження автору варто уточнити, які саме відмінності монархічної форми правління є ключовими?

4. Автор вельми детально розглядає загрози державній безпеці в цілому та формі правління зокрема, визначаючи напрями реформування державної політики. Чи вважає автор необхідним удосконалення не тільки змістовної, а й інституційної конфігурації сучасної форми правління в Україні?

Висловлені зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер, і тому істотно не впливають на загально позитивну оцінку дисертаційного дослідження В.М. Сівака.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертація Сівака Володимира Михайловича «Форма правління України: теорія та практика державотворення» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка виконана здобувачем особисто, містить нові, науково обґрунтовані теоретичні результати проведених ним досліджень. Дисертація відповідає спеціальності 081 - «Право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 (із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, №507 від 03.05.2024), а її автор - Сівак Володимир Михайлович - за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 - «Право».

Рецензент:

доцент кафедри загальної теорії права та держави

Національного університету «Одеська юридична академія»,

кандидат юридичних наук

Степан КОВБАСЮК